

Igor Marojević

DVADESET I
ČETIRI ZIDA

■ Laguna ■

Ova knjiga predstavlja drugo, značajno
izmenjeno izdanje i konačan tekst romana koji je
pod istim naslovom objavljen 1998. godine.

Svi likovi ovog romana su izmišljeni, a svaka
sličnost sa nekim stvarnim događajem
nenamerna.

SADRŽAJ

Igor Marojević DVADESET I ČETIRI ZIDA . . .	13
Pogovor: Slobodan Vladušić: „Roman o postmodernoj bolesti i nepostmodernoj ljubavi“	179
O autoru	187

*Pisanje ove knjige... smanjilo je moj cinizam...
prema onome šta je moguće u areni ljudskih
odnosa.*

R.DŽ. VOLER

Bolesti su bile moji najlepší doživljaji.

MILOŠ CRNJANSKI

Do pre manje od sata, samo jednom sam spoznao ljubavnu patnju.

Taj prvi put mi je bilo lako da odagnam slike koje su mi budile: trnce žudnje, titraje *centra za tugu*, podrhtavanje dlanova, disanje u dvočetvrtinskom taktu; brzo sam zaboravio na to – na sve osim na jezik. I onda kad mi se već činilo da sam sasvim preboleo patnju, gotovo da bih, čuvši da bilo ko na ulici, u vestima ili drugde, deli govorne osobine *s njom*, ljubomorno zakmezio. Setio bih je se uvek kad bi neko izgovorio umekšano *l*. Kad bih prepoznao prenošenje akcenta na proklitiku, kanovačko duljenje, inverzije neke...

Jezik je nemoćan da ukroti jezik. Već posle manje od sata nove ljubavne patnje vidim da ću se, pričajući o njoj, seliti s jednog koloseka pripovedanja na drugi i da ću možda na kraju u svemu tome prepoznati puki oblik terapije. Ali, možda i ne mogu mnogo više od toga zato što nisam temeljit.

Jedva da sam kadar da se prisetim nekoliko mutnih nagoveštaja ka pisanju. Sigurno ne bih uspeo da među njima odredim prelomni. Doduše, za utehu mogu da se prisetim *prelamanja* stranice zemunskog lista *Nova zvezdica*, na kojoj su redovi nagradnog konkursa bili podebljanim okvirom odvojeni od članka koji sam potpisao.

Konkurs je pokrenula lokalna mešovita firma za uvoz i izvoz. Od pola deset do petnaest do deset izjutra, nekoliko puta tokom dve sedmice, te rane jeseni sam čekao da se iz redakcijskog faksa pomole: nečitka telefaks-šifra pri vrhu belog masnjikavog papira, poziv da bude napisana zbirka poezije, imena tri člana žirija i, po sredini papira, nagradni iznos predviđen za rukopis koji se njima trojici bude posebno svideo. Ne mogu da se setim teme, ali mogu činjenice da se, u dve zbirke pesama koje sam našao u mesnoj biblioteci, njome bavio i predsednik žirija, šef Sektora lepih delatnosti eksport-import firme.

U to vreme, *visina* mesečne zarade u državnim i u većini mešovitim firmi pretvarala je radne ljude u neobične trgovce: u crnoberzijance, vlasnike buvlje-pijačnih štandova i preprodavce benzina i nemačkih maraka. I ja se, kao i svi oni, doviham izvan stalnog posla. Nešto slično sam pomislio pružajući službeniku pošte podbuli, roze koverat sa dva i po tabaka *svojih* pesama inspirisanih knjigama predsednika žirija.

Jednog dana pri kraju tog septembra, nešto posle devet izjutra, glavni urednik Vladan Gavrilov mi se obratio tako što je vedro mahnuo kažiprstom ka podrumu, kao da je želeo da mi predoči kako ću plaćanjem pića da mu se

neznatno odužim za povoljnu vest. Već sam više puta bio uočio njegovo dobro raspoloženje: s njim na čelu, nekoliko zaposlenih rado je oponašala moj govor, natrunjen ostacima dijalekta koje sam, zajedno s nameštajem, doneo iz dubine ravnice. Gavrilov je prema meni bio raspoložen kad god nije bio iscrpljen poslom ili što nervozan. Napretnuši obraze, stisnuo sam mu dlan i setio se prava na recke u internom bifeu, prava koje do tada nisam koristio. Od urednika sam zatim preuzeo tanki papir, koji je šifrom otkrivao da je poslat telefaksom, a ukrasnim krupnim fontom: da sam dobio nagradu.

Vest se brzo proširila: praćeni trojicom-četvoricom urednika koji su ćaskali o novinarima, poslodavac i ja smo iz hodnika redakcije uskoro ponirali u podrum. Opšta razgaljenost mi nije smetala da još jednom primetim kako je razmak između sivih zidova uzak a vlažni plafon nakošen. Ne postoji sila koja može da spreči još veće spuštanje i iskošenje, na kraju i rušenje pocrnele tavanice i neravnih zidova, mislio sam, i većinu pauza, umesto u skućenom i memljivom podrumu firme, uglavnom provodio uz zvuke kantribalada u obližnjem lokalu *Rino*, toplom vodom i sapunom spirajući tragove štampe s prstiju i potom užitajući espresso i plodove fast-fud kuhinje. U podrumsku kafanu najpre je ušao Gavrilov i pokušao da presavijenim komadom hartije podupre jedan prekratak nogar. Dok je on klečeći dovođio u ravnotežu dva priljubljena stola, upitno ga je gledalo nekoliko muškaraca, uključujući i mene. Rasprostrući dva bela stolnjaka sa crvenim kvadratićima, prsata kelnerica se

dobrodušno nasmešila, ne samo Gavrilovu nego i nama. Mogao sam da raspoznam da je nekada bila lepa, ali se nije razmetala prošlošću, misleći da bi pred gostima ispala smešna ako bi ičim pokazala da njena ženskost još uvek zaslužuje pažnju. Glavni urednik se ispravio, u kafani se vazduh slegao, i on i drugi urednici su seli i počeli da vežbaju duhovitost jedan na drugom. Kolege su se obradovale mom uspehu: platio sam tri ili četiri ture pića. Račun je iznosio svega četiri, četiri i po nemačke marke.

Ugovor koji sam potpisao na narednom slavlju, na dodeli priznanja, predviđao je da nagrađeni materijal, u izdanju produktivne firme za izvoz i uvoz koja je raspisala konkurs, bude objavljen u formi knjige. Šardone *Palić*, vrhunsko crnogorsko vino *Krstač*; viski, votka *Gorbačov* i domaća šljivovica sasvim podnošljivog mirisa; tartar sos, majonez i ren; maslinke, užička pršuta i mladi sir riblja čorba iz restorana *Šaran*, po želji presipana iz kotlića u duboke kartonske tanjire obložene staniolom; sam staniol, mašne i lampioni; poneki dekolte, kravate, odela klasičnog kroja na zvanicama i zvanice same – sve je to zajedno služilo da ulepša primopredaju novca u prostorijama preduzeća za izvoz a onda i uvoz. U ime lista *Nova zvezdica*, bio je prisutan Vladan Gavrilov. Časkao je, pretežno, s ljubaznim rmpalijom, direktorom firme, i ćutljivim šefom, predsednikom žirija. Delovao je kao čovek iskusan u ovakvim prilikama: uglađenost i dosledan ukus konzervativnog šereta krunisao je svetloplavim flanelskim sakoom ispod kojeg je složio belu košulju i mangupsku kožnu kravaticu.

– Dobro je što si pesme poslao poštom. Da si ih lično doneo u ovu časnu firmu, ne bi ni dobio nagradu. Rekli bi: „To je onaj iz komšiluka: nema smisla njega da nagradimo“ – govorio mi je Gavrilov.

– Vi, ako se ne varam, stanujete baš blizu „Zvezdice“? – rekao mi je predsednik žirija i ja sam klimnuo glavom.

– Zato sam se i zaposlio – rekao sam, setivši se kako sam ispunio formular za konkurs kod *Nove zvezdice*, osnovane zahvaljujući domaćoj ispostavi darežljive Soros fondacije.

– Ideš li na posao autobusom ili peške? – pitao me je Gavrilov i ubrzano zatreptao.

– Taksijem – rekao sam i grohotom su se nasmejali, činilo mi se, svi osim mene, Gavrilova i predsednika žirija koji je sačekao tišinu da mi pruži naduven dlan, poljubi me u oba obraza i preda narandžasti koverat. Na stočiću je čekao ugovor koji sam potpisao saginjući se.

U sve to sam se upustio bez provere. Čim je zbirka pesama izašla, donekle sam uvideo da sam poeziju predsednika žirija podražavao zbilja uverljivo: i moja knjiga odisala je starinskom leksikom i epskim duhom. Što mi se više ukazivala potpunost tog podražavanja, sve više sam osećao stid, da bih se u jednom trenutku ipak smirio, po cenu da zauvek izgubim većinu svog osećaja za stid. Georgije Tomas, moj nedosledno zadihtovani prozor u svet knjige, pomogao mi je da dobijem a onda i izgubim taj osećaj, da naknadno otkrijem vrednost dela pesama koje sam proučavao na fakultetu, ali i da napišem i, u izdanju časopisa u kom je on radio, objavim drugu knjigu: zbirku

kratkim životnih priča u stihu. On je bio i jedini koji je napisao prikaz tog izdanja, a pomagao mi je i oko mojih novih zaduženja na poslu: možda dve godine nakon nagrade, Gavrilov me je lišio otkrivanja i obrađivanja lokalnog kulturnog života, skraćivanja i antitadiranja tuđih članaka. Većinu svog vremena u redakciji od tada sam počeo da provodim u obraćanju izdavačima telefonom, čitanju i opisivanju novih knjiga, čime sam se bavio do pre nekoliko meseci. Georgije mi je omogućio razne kontakte i pročitao poneki moj tekst pre nego što bi bio objavljen u *Novoj zvezdici*. Na kraju, on mi je dao građu za temu čiji me ishod, označen pre manje od jednog sata tamnim zvukom kola hitne pomoći, tera na to da se, bar tokom narednih časova, okušam u jednom skliskom poslu – poslu koji, između ostalog, najčešće omogućuje da se čitalac obrete u posebnom svetu za nekoliko sitnih novčanica. Možda je i zato tvorac tog sveta po pravilu jednako malo plaćen. Toliko mogu za sada da kažem o pisanju proze. A od ispisivanja potrošene poezije, izdržavao sam se godinu dana (nagrada je iznosila dvanaest mojih tadašnjih plata); kad izračunam, više od dve godine pokrivaio sam troškove nedeljnim opisivanjem tuđih knjiga, još duže sam bio zauzet popisivanjem dnevnih lokalnih činjenica, a osim što sam bio čata dnevnih zbivanja, bejah, kazao sam, i redaktor drugih pisara. Da se bavim nekim oblikom onog što ljudi nazivaju pisanom rečju, a čija je merna jedinica čas, izdržavao bih se tako, čini mi se, celog života.

Možda je bilo izgleda i da živim od šaha; tako je bar predviđao moj pokojni otac, advokat i majstorski kandidat. Od svoje pete ili šeste godine bio sam silom zaokupljen šahovskim problemima i studijama, kao i analizama partija po očevom ukusu, aktuelnih ali i antologijskih. I proučavanjem otvaranjâ. Nekih jesenjih, zimskih i prolećnih popodneva, otac bi, u kaputu ili mantilu od balonsvile, s majkom izašao bez reči: ćutanje je značilo da do njihovog povratka šahovski zadaci treba da budu rešeni, odnosno *obavljeni*. Tako je bilo sa šahom.

A kad bih sa šahom završio, u dnevnik sa logom očeve firme na koricama, zapisao bih jetke i patetične utiske o mom rešavanju zadataka. Prodiranje ključa u tvrdu utrobu brave značilo je da hitro treba da istrgnem stranicu sa utiscima, zgužvam je i gurnem u džepić. Prošivene stranice nisu bile zgodne za kidanje po sredini: ako bih iščupao papir, njegova polovina na drugoj strani dnevnika pomerila bi se i prvom prilikom otpala. Listovi leve polovine dnevnika, koja je imala tanak, za ivicu dlana neudoban oslonac, bili su ispunjeni krivudavim rukopisom i žurnim crtežima krupnih šahovskih tabli, jer sam se trudio da površinu od malog prsta do zgloba što pre položim na prijatniju podlogu – na zbir praznih listova desne strane agende, koji su kasnije bili ispisani primerno čitko. Desne stranice bile su mnogo ugodnije za oslonac dlana do polovine dnevnika, kada je njegov hitro ispisani levi deo postajao deblji i komotniji za taj oslonac.

Nakon što bi roditelji otključali ulazna vrata, majka bi me pogledala s nejasnom krivicom, ali nešto smirenije nego što me bila osmotrila kad su njih dvoje izlazili u šetnju. Rekao bih da se većina njihovih rasprava okončavala izlaskom iz obližnjeg parkića. Sedeći u bašti hotela ili bioskopa, ili u gradskoj kafani, izgledali su ležerno dok su ispijali poručeno *crno* vino; sedeći na izgrebanoj klupi parka, *crvenoj* kao krv, verovao sam, prepirali su se oko moje primoranosti da rešavam šahovske zadatke. Otac bi hladnokrvno obrazlagao odluku da me ostavi samog u stanu sa šahovskim zadacima koje je trebalo da rešim do njihovog povratka iz šetnje, a majka bi iako je započinjala raspravu, dosta toga ostavljala je u sebi. Kada su se razvodili, želeo sam da razlog za to pronađem upravo u majčinom opiranju očevoj želji da se bavim šahom.

Verovao sam da se razvode zbog mene.

I dok nastojim da pišući odložim sećanje na događaje koji su me upravo podstakli na pisanje: dok bežim od sebe, vraćam se na svoje početke: sećam se da se otac manuo podučavanja tek kad mi je bilo jedanaest ili dvanaest godina. Sa druge strane šahovske table koju ću docnije, pri nekoj selidbi izgubiti, prestali su da sede njegovi poslovni saradnici svedenijih prohteva, stariji susedi ili stric. Iz filijale firme otac je, zajedno sa stricem, premešten u njenu centralu pri čemu je dobio veliki stan na Novom Beogradu. Mami i meni ostavio je stan u provinciji, a porodičnu kuću i salaš moja je majka ionako nasledila od svoje. Tokom barem tri godišnja doba sam se odvikavao od nehotičnog

podizanja glave prema uglu primaće sobe, gde je ranije stajala uveličana i pozlaćenim ramom uokvirena fotografija očevih roditelja: moje uznemirene bake u dvodelnom kompletu i crnim, punijim čarapama koje su u jednom trenutku njenog devojaštva bile valjda najskuplji ženski artikl u beogradskoj trgovini *Kod tri Gročanke*, i brkatog i na nedoumice otpornog dede, koji je u džep svetlog odela zataknuo tabakeru.

Otac bi me ponekad nazvao, pri tom nije pominjao šah, u kojem je, od razvoda, video dvostruko razočaranje, a ja bivši balast. I dalje sam radio ono što se tražilo od mene, s tim što otac, ne mojom zaslugom, od mene više nije mogao ništa da traži. Ali, i dalje sam se prisećao razlika u našim pogledima na šah. To su sećanje budile pošiljke: pred svaku Novu godinu dobio bih novi kožni, crveni rokovnik s poznatim logom, spakovan u kovertu sa očevim imenom, prezimenom i novobeogradskom adresom na poledini, poviše pečatiranog poštanskog čvora. Do moje petnaeste ili šesnaeste godine, rasla je naslaga praznih dnevnika formata B5. Tek kad sam više od pola tih dnevnika ispunio rđavom poezijom, tačnije posle nagrade za poeziju, pomislio sam da bih se, ako bih mogao, možda ipak usredsredio na šah. Računao sam da on, osim što miri preciznost i umetnost, počiva na jasnim načelima: na obaveznom stavljanju čoveka u tuđi položaj i njegovim strateškim umećima, zasluženom kažnjavanju grešaka, na kraju i na mogućnosti pravičnog poslovnog napretka. Ali, sve to sam uvideo tek godinama nakon što je moj otac umro.